

Metodický list

Dr. Milan Hodža - štátnik európskeho významu

spracované k projektu Ústavu politických vied SAV s názvom Osobnosti slovenskej politiky

Vypracoval: Mgr. Marek Bubeník, Štátny pedagogický ústav v Bratislave

Vyučovaci predmet: dejepis

Zaradenie: ZŠ (9. ročník), 4 ročné SŠ a gymnáziá (zvyčajne 3. ročník)

Téma: Milan Hodža – štátnik európskeho významu, osobnosť slovenskej politiky 20. storočia

Hodinová dotácia: 1-2 hodiny (využitie pridanej hodiny dejepisu do 9. ročníka v prípade realizácie na ZŠ, ak sa škola rozhodla posilniť práve tento ročník)

Hlavná úloha: Cez pestré motivujúce a aktivizujúce metodické spracovanie vyučovacej hodiny oboznámiť žiakov s osobnosťou Milana Hodžu a jeho prínosom pre slovenskú politiku.

Edukačný cieľ: Objektívne vykresliť osobnosť Hodžu s pozitívami i negatívami, objasniť jeho prínos pre slovenskú štátnosť a upozorniť na fakt, že sa pohyboval v hraniciach demokratickej politiky a jeho myslenie a konanie môže byť v modifikovanej podobe využívané aj v súčasnom politickom živote.

Výchovný cieľ: Upozorniť na zásadné rozdiely v zmýšľaní ideovo totalitne zameraných politikov a demokratických politikov (zopakovanie si zásad demokracie). Cez pochopenie historickým kontextom viesť žiakov k pochopeniu hrozby vyplývajúcej z extrémistického zmýšľania, pričom práve vedomosti o demokratických politikoch by mali byť využívané ako pozitívny vzor.

Zpracovanie osobnosti Milana Hodžu v štátnych vzdelávacích programoch a učebniciach dejepisu

V inovovanom ŠVP pre nižšie stredné vzdelávanie je problematika zahrnutá všeobecne pod výkonovým štandardom (VŠ) *identifikujte ciele domáceho a zahraničného odboja* a obsahovým štandardom (OŠ) *nástupnícke štáty po prvej svetovej vojne, Československá republika*. Témy sú súčasťou 9. ročníka ZŠ. Tematický celok Európa v medzivojnovom období to ešte dopĺňa vo VŠ požiadavkou o *objasnení základných znakov parlamentnej demokracie*. Konkrétnejšie je však s Hodžom spojený až tematický celok Československo v medzivojnovom období, kde majú žiaci vo VŠ jasne definované požiadavky ako napr.

identifikujte politický systém ČSR alebo porovnajte hospodársku situáciu v Čechách a na Slovensku. Spája sa to v OŠ s termínmi ako autonómia či centralizmus. Osobnosť Hodžu nie je priamo uvedená, ale je zrejmé, že sa mu pri vysvetľovaní týchto tém nemôžeme a vlastne ani nesmieme vyhnúť, keďže ako politik do uvedených záležitostí výrazne zasahoval.

Zaujímavé je, že pôvodný ŠVP bol podrobnejší a v rámci politického systému v 1.ČSR uvádza medzi pojmi nasledovné: Česi, Slováci, menšiny, T.G. Masaryk, A. Hlinka, **M. Hodža. Je tam teda menovite uvedený, preto pokladám za nešťastné riešenie (i keď rozumiem okolnostiam úpravy ŠVP), že významné osobnosti politiky nie sú rovnako spomenuté aj v iŠVP. Zvýšila by sa tým pozornosť učiteľov, aby sa týmto osobnostiam konkrétne venovali.** Okrem toho to ešte výkonový štandard dopĺňa zadaním: *Zhodnoťte úlohu osobností – Masaryk, Štefánik, Hlinka, Hodža + prezentujte významné slovenské osobnosti napísaním krátkej práce alebo prípravou PowerPointovej prezentácie.*

Inovovaný ŠVP pre gymnáziá v mnohom kopíruje štandardy zo ZŠ, avšak na niektorých miestach ich dopĺňa, viac prehlbuje a konkretizuje. To je aj prípad tém venovaných politickému životu v 1.ČSR, kde sa objavuje v OŠ pojem *čechoslovakizmus*, ktorý tak výrazne otriasol dôverou Slovákov v bezproblémové spolužitie s Čechmi, čo reflektoval aj Hodža, a zároveň sa v tematickom celku Európa v medzivojnovom období uvádza vo VŠ potreba *porovnania hlavných prúdov slovenskej politickej scény v rámci ČSR, vymedzenia postavenia Slovenska v ČSR a analyzovania hospodárskych, sociálnych a kultúrnych podmienok v ČSR.* V týchto prípadoch sa prepojeniu s Hodžom nedá vyhnúť, i keď sa opäť explicitne nespomína v iŠVP ani v pôvodnom ŠVP pre gymnáziá.

Učebnica pre 9. ročník ZŠ obsahuje zmienky o Hodžovi v učive Oslobodené Slovensko, kde sa uvádza jeho podiel na prihlásení sa k štátu s Čechmi, keďže bol vedúcou osobnosťou skupiny pôsobiacej vo Viedni, ktorá podporovala myšlienku oddelenia sa Slovenska od Rakúsko-Uhorska. Potom je jeho meno uvedené pod výroky ktorých je autorom a ktoré súvisia s rozličnými problémami medzivojnového obdobia v ČSR. Samostatné miesto v učebnici má však až v učive Mračná nad Československom, kde je zaradený do galérie osobností s krátkym životopisom a veľmi dôležitou poznámkou, že bol prvým a jediným slovenským predsedom československej vlády (1935-1938).

Učebnica pre 3. ročník gymnázií spomína M. Hodžu na viacerých miestach. Najprv v učive Domáci odboj, kde je napísané, že spoločne s K. Stodolom bojovali vo Viedni za práva slovenského národa a spomenuté sú tiež tajné rokovania medzi poprednými slovenskými politikmi, oficiálne dodržiavajúcimi v prvých rokoch svetovej vojny politickú pasivitu. Rovnako je uvedené, že viedenská skupina nadviazala kontakty s českými politikmi združenými v tzv. „Mafii“, čo deklarovalo ochotu spolupracovať na rozvoji myšlienky o Československom štáte. Ďalej sa Hodža objavuje na obrázku pripomínajúcom vedúce osoby, ktoré sa zaslúžili o vznik ČSR. V odseku učebnice venovanom politickým stranám má samostatnú fotografiu s popisom zvýrazňujúcim jeho postavenie politika európskeho formátu, snažiaceho sa zosúladiť predstavy, resp. nájsť kompromis medzi centralistickými predstavami Prahy a regionálne, autonómne naladenými slovenskými voličmi a ich zástupcami – SNS a HSLS. K Hodžovi sa dokonca viaže jedna karikatúra, zobrazujúca ho v strede na lane

v cirkuse, čo má symbolizovať jeho lavírovanie medzi príklonom k českým alebo slovenským predstavám o budúcnosti štátu. (pozn.: Je vhodné túto karikatúru v učebnici na strane 90 bližšie interpretovať na základe uplatnenia zásad, ktoré sa žiaci naučili ešte na ZŠ – učebnica pre 9. ročník, dvojstrana 24-25, učivo Ako pracovať s karikatúrou. Samotná správna interpretácia karikatúry povedie k pochopeniu zložitosti národných pomerov v ČSR). V texte je tiež uvedený ako hlavný slovenský predstaviteľ agrárnej strany, tvoriacej chrbtovú kosť väčšiny vlád v ČSR medzi vojnami.

Teoretický základ k M. Hodžovi a diskusia

Poznámka: Je potrebné, aby boli tieto informácie spoločne s otázkami na záver predstreté žiakom až po dokončení tematického celku o medzivojnovej Európe. Inak nebudú schopní pochopiť všetky súvislosti a správne odpovedať.

Milan Hodža (1878-1944) sa narodil v Sučanoch pri Martine do národne uvedomelej rodiny evanjelického farára. Napriek skorej smrti otca a neľahkej finančnej situácii rodiny sa mu dostalo kvalitného vzdelania v školách v Banskej Bystrici, Šoproni (Maďarsko) a Sibiu (Rumunsko). Počas gymnaziálnych štúdií sa kvôli svojmu proslovanskému presvedčeniu dostal do konfliktu s maďarským vedením školy, čo ho však od ďalšieho štúdia neodradilo. Je vidno, že už od mala bol v kontakte s rozličnými kútmí Rakúsko-Uhorska a mohol si tak utvoriť reálny pohľad na národy v ňom žijúce. Vďaka svojej inteligencii sa rýchlo učil jazyky, čo sa mu veľmi zišlo v ďalšom období života. Prejavoval záujem o literatúru i novinárstvo, študoval právo v Kluži, Budapešti a neskôr aj slavistiku a dejiny vo Viedni, kde získal doktorát. Sklon k novinárskemu povolaniu sa u neho naplno prejavil na prelome 19. a 20. storočia. Prispieval do časopisu Hlas a v jeho článkoch sa prirodzene prejavili sympatie k zakladateľom tohto periodika hlasistom, ktorých názory boli inšpirované T.G. Masarykom. V tej dobe Hodža výrazne prejavoval svoje slovenské národné cítenie pretavené do členstva v Slovenskej národnej strane (SNS). V rámci novinárskej činnosti bolo jeho ďalšou aktivitou pôsobenie na pozícii parlamentného spravodajcu v Budapester Abendblatte. Neskôr vydával Hodža svoj vlastný Slovenský týždenník, pričom väčšinu článkov do neho písal sám. Neraz mali národno-buditeľský charakter. Možno konštatovať, že si získal u uvedomelých čitateľov priazeň. Už v tomto období možno badať počiatky jeho politickej angažovanosti. Nebál sa cez podnetné úvodníky prejavovať svoje názory. Cieľom bolo pozdvihnúť intelligenčnú úroveň slovenského národa, ten však ešte nebol na pravidelné čítanie tlače zvyknutý. A pritom práve na väčšinovo chudobný pospolitý ľud boli príspevky zamerané.

Novinárske aktivity ani zďaleka nepribrzdili Hodžovho politického ducha. Bol zvolený za poslanca Uhorského snemu (delegát Slovákov na Dolnej zemi - Srbsko), kde hájil slovenské záujmy v rozmedzí rokov 1905-1910. Pochopiteľne sa v tejto pozícii zastával národnostných práv¹, pričom spolupracoval aj s ďalšími predstaviteľmi nemaďarských národov (založil s nimi Národnostný klub), takže sa čoskoro stal pre Maďarov problémovým elementom. Stále viac sa preto začal zdržiavať namiesto Budapešti vo Viedni, a to hlavne po

¹ Napríklad vystúpil proti tragickej streľbe v Černovej v roku 1907.

roku 1914, keď bol „omylom“ takmer v Maďarsku zastrelený, čo súviselo s prípravami na vojnu a mobilizáciou. Dá sa predpokladať, že tak ako mnohí ostatní, ani Hodža netúžil položiť život za udržanie skostnatej a prežitej monarchie, odopierajúcej národné práva podstatnej časti obyvateľstva. Preto mu padlo vhod prevelenie z Veszprému v Maďarsku do cenzúrneho úradu vo Viedni, kde strávil od roku 1915 všetky vojnové roky. Jeho politická orientácia sa postupne vyvíjala a prechádzala od ideálov Slovenskej národnej strany, kde agrárna politika nebola primárnym problémom, k ideálom poľnohospodárov, tvoriacich väčšinu slovenského obyvateľstva. Časom Hodža pochopil, že v rámci Slovenskej národnej strany sa mu nepodarí realizovať ciele spojené s obrodou slovenského vidieka, a tak bola nevyhnutná zmena pôsobiska. Tá však nastala až po prvej svetovej vojne, ktorá výrazne zasiahla do vývoja udalostí a postavenia Slovákov.

Vo Viedni Hodža nadviazal ešte pred jej začatím diplomatické kontakty siahajúce až v plánovanému následníkovi rakúsko-uhorského trónu Františkovi Ferdinandovi d'Este (zavraždený v Sarajeve v júni 1914). Ten si ho vybral ako jediného slovenského poradcu do belvederského krúžku vo veci diskusie o možnej federalizácii monarchie na etnickom (národnom) princípe, pričom v hre bolo aj Hodžovo presvedčenie o potrebe silnej spolupráce stredoeurópskych národov po stránke politicko-ekonomickej, čo by tvorilo ochranu pred podľahnutím záujmom silnejších mocností.² Išlo o Hodžovu celoživotnú ideu, avšak na jej splnenie neboli krátko pred začiatkom vojny vhodné podmienky a i samotná otázka osobitosti Slovákov ako etnika, ktoré si zaslúži vlastnú správu a územie, nebola na programe dňa. Smrť Františka Ferdinanda a následné vypuknutie vojny prinútili Hodžu prehodnotiť plány. Štátoprávna prestavba monarchie sa ukázala byť nereálna. Preto nastal medzi politikmi SNS príklon k česko-slovenskej orientácii, ktorá bola podporovaná tak emigrovanými zahraničnými Slovákami a Čechmi, ako aj domácou inteligenciou, stretávajúcou sa medzi rokmi 1908-1913 v Luhačoviciach na stretnutiach česko-slovenskej vzájomnosti. Tieto podujatia otvorili cestu k budúcej Československej republike. Jej vznik sa ukázal byť najlepšou voľbou pre zahranično-politické smerovanie Slovákov, čo uznal aj samotný Hodža. Navyše rástla počas vojny podpora takéhoto riešenia aj zo strany českých politikov zhromaždených vo viedenskom parlamente, s ktorými bol v pravidelnom kontakte. Tieto tendencie vedúce k vyčleneniu sa z monarchie sa od začiatku roku 1918 premietli do slovenskej domácej politiky v podobe vystúpenia SNS z politickej pasivity spôsobenej vojnou. Českí politici združení v organizácii Mafía (nehľadáte v tom spojitost' s praktikami talianskej či americkej mafie), snažiacej sa dostať Čechy, Moravu a Sliezske pod rakúskeho vplyvu, nadviazali kontakty s Hodžom. Ten následne sformoval podľa českého príkladu spolu s ostatnými slovenskými zástancami slovensko-českej orientácie (V. Šrobár, M. Dula, Kornel Stodola, I. Dérer...) skupinu, ktorá sa stala základom pre spoluprácu a aktivity vedúce napokon po rozklade Rakúsko-Uhorska k vyhláseniu Československej republiky. Na jej vytvorení teda má zásluhu, i keď sa domáceho politického života na Slovensku až do vyhlásenia nového štátu priamo nezúčastňoval. Po jeho vzniku bol však už aktívnym politikom a od roku 1922 dokonca ideológom zjednotenej agrárnej strany, zameranej na podporu roľníkov. Členstvo

² Išlo o náznaky potreby integračných procesov na demokratickom základe, ktoré sa omnoho neskôr ukázali byť využiteľné tak pri spolupráci krajín V4 – Česko, Slovensko, Poľsko, Maďarsko, ako aj v širšom zmysle slova pri budovaní Európskej únie, čiže v tomto zmysle bol Hodža vizionárom.

v SNS teda postupne vystriedalo začlenenie sa do česko-slovenskej Republikánskej strany poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu.³

Zopakujme si, že možno zodpovedne prehlásiť, že M. Hodža mal neodškriepiteľnú zásluhu na vytvorení a rozvoji novej nástupnickej republiky na mape Európy, rovnako ako na jej politickom smerovaní. Už v roku 1918 bol menovaný do funkcie splnomocneného zástupcu československej vlády v Budapešti a zároveň na domácom poli spojil s agrárnou (poľnohospodárskou) agendou celé svoje politické pôsobenie v medzivojnovom období. Od volieb v roku 1925 sa agrárna strana stala oporným bodom, inak často rozkolísaného, demokratického politického systému mladého štátu. Po dobu 13 rokov bol Hodža jedným z najuznávanejších politikov s obrovskými vedomosťami, prehľadom a schopnosťou uzmierovať rozhádané strany. Osobné kvality ho predurčovali na zastávanie najvyšších štátnych funkcií. V rokoch 1919–1920 bol ministrom pre unifikáciu⁴, v rokoch 1926–1929 ministrom školstva a národnej osvety, v rokoch 1922–1925 a 1932–1935 ministrom poľnohospodárstva a v rokoch 1935–1936 ministrom zahraničných vecí. Ako minister mal zásluhy na veľmi dynamickom rozvoji slovenského školstva aj poľnohospodárstva. Objavili sa však aj tienisté momenty. V roku 1929 Hodža abdikoval na všetky funkcie a dočasne opustil politiku zo zdravotných a iných dôvodov (pozn.: agrárna strana čelila v tom čase podozreniam z klientelizmu)⁵. Neskorší návrat na politickú scénu však znamenal tiež návrat k zastávaniu najvyšších štátnych úradov. Ide predovšetkým o obdobie medzi rokmi 1935–1938, keď bol prvým a jediným slovenským predsedom vlády 1. ČSR, a to v najkritickejšom období jej existencie. V tomto čase Hodža ako liberál vystupoval proti klerikalizmu Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany (HSĽS), no zároveň sa ju usiloval presvedčiť o potrebe vstupu do vlády, čo by mohlo upokojiť národné napätie. Rokovania napokon úspešné neboli. Hodžovi pritom nebola cudzia myšlienka väčšej autonómie pre Slovensko v rámci 1. ČSR, avšak na rozdiel od HSĽS ju ponímal viac regionálne. Vystupoval za väčšiu samosprávu pre Slovensko, ale len v intenciách platnej ústavy ČSR. Nesúhlasil teda s jej zásadnou zmenou a už vôbec nie prípadným porušením. Nachádzal sa niekde v strede medzi predstavami HSĽS, žiadajúcej politickú autonómiu s vlastným snemom, a predstavami prezidenta Beneša a jeho sympatizantov, orientovaných na centrálné riadenie štátu z jedného miesta – Prahy. Táto zásadovosť predstavovala jeden z dôvodov, prečo sa Hodža dostával s prezidentom do sporov, i keď paradoxne práve jemu Beneš vďačil za to, že sa vôbec prezidentom stal. Komplexne zhrnuté, situácia si v roku 1935 vyžadovala, aby sa zodpovednosti za smerovanie a riadenie štátu chopili spoločne československy orientovaní politici a slovenská opozícia v podobe HSĽS. Ako vieme, k dohode neprišlo a negatívny charakter ľudáckej politiky voči českým politickým stranám pokračoval. Politické pomery v štáte sa logicky stále viac vyhrcovali. Našťastie, bežní obyvatelia štátu vnímali Hodžu zväčša pozitívne. Jeho prínos

³ Do roku 1920 pôsobil Hodža v Slovenskej národnej a roľníckej strane, ktorá však vo voľbách v roku 1920 neuspela a následne sa rozpadla na dve časti, pričom Hodža už ostal verný agrárnemu krídlu, ktoré sa v roku 1922 pripojilo k vyššie uvedenej celoštátnej agrárnej strane.

⁴ minister pre zjednotenie zákonov a organizáciu správy – bolo treba prekonať obrovské rozdiely medzi zákonmi bývalej rakúskej a uhorskej časti rozpadnutej monarchie, zároveň teda aj rozdiely obrovské medzi Slovenskom a Českom

⁵ Svoju úlohu zohrala aj politika hradu (Praha). Časť českých politikov sa nazdávala, že Hodžu nepotrebujú, resp. ho môžu ožlieť.

pre samotné Slovensko ocenili voliči v roku 1938, keď agrárna strana ako súčasť koalície na Slovensku zaznamenala, aspoň podľa dochovaných informácií, volebný úspech vo voľbách do obecných zastupiteľstiev. Ľudáci za nimi zaostali, pričom, ak berieme do úvahy iba Slovensko, dovtedy dominovali vo voľičskej podpore. Hodža našiel dočasne pozitívnu odozvu pri presadzovaní umiernennej politiky slovenského autonomizmu. Usiloval sa o realistický program autonómie, ktorý by štát nerozvrátil. Išlo v ňom hlavne o postupné rozširovanie kompetencií, ktoré by si Slováci mohli riešiť vo vlastnej réžii. Netreba zabúdať, že Slovensko malo nedokonalú administratívnu autonómiu v podobe „Ministerstva pre správu Slovenska“ do roku 1928, a potom malo **administratívnu** autonómiu so zastupiteľstvom, krajiniskou vládou, krajiniským prezidentom a viceprezidentom. Chýbala už iba **zákonodarná** autonómia, ku ktorej chcel Hodža postupne smerovať, primerane v procese vyzrievania krajiny. Opatrnosť bola na mieste. Vnútorne cítil, že neuvážené radikálne snahy o posilnenie pozície Slovenska v rámci štátu by viedli paradoxne k jeho nestabilite a zraniteľnosti. Z pozície predsedu vlády musel zároveň obhajovať pretrvávajúci centralizmus vlády. Prvoradé bolo zachovať sociálny zmier a neukázať slabosť pred silnejúcimi atakmi Nemecka na československú štátnosť. Hrozba nemeckej agresie sa bohužiaľ ukázala byť viac ako reálna. Tesne pred podpisom Mníchovskej dohody (30.9.1938) Hodža odstúpil. Následkom tzv. „Mníchovskej zrady“ bolo oklieštenie štátu a krátko nato vyhlásenie autonómie Slovenska (6.10.1938) podľa predstáv Ľudákov. V dôsledku týchto udalostí sa Hodža rozhodol odísť do cudziny, konkrétne do Francúzska. Jeho politické presvedčenie mu nedovoľovalo uznať nové pomery v republike. Zaiste ale ešte dúfal, že sa raz bude môcť domov vrátiť. Vojnové okolnosti, charakter utvoreného Slovenského štátu (do júla 1939), neskôr Slovenskej republiky (júl 1939 – máj 1945), a negatívny postoj jej predstaviteľov k jeho osobe mu to ale neumožnili.⁶

Keď teda na jeseň 1938 odchádzal, videl domov naposledy. E. Beneš taktiež odišiel, pre zmenu do Veľkej Británie, kde sformoval exilovú vládu a stal sa exilovým prezidentom počas trvania 2. svetovej vojny. Ani Slováci neostali pasívni. V Paríži bol utvorený slovenský zahraničný odboj, neuznávajúci pomery ktoré na Slovensku nastali, predovšetkým kolaboráciu s nacizmom a spôsob vzniku štátu. Odboj zastrešovala od novembra 1939 Slovenská národná rada (SNR). Hodža sa stal jej predsedom, avšak vzťahy SNR s českými politikmi zoskupenými v Československom národnom výbore⁷ neboli vôbec ideálne. Hodža bol rozhodnutý zapracovať na zmene postavenia Slovenska ako plnohodnotného partnera po očakávanom víťaznom konci vojny pre spojencov a obnovení demokratickej Československej republiky. V nej si mali byť národy konečne rovné nielen teoreticky, ale i prakticky. Česká strana s tým mala problém, a tak výmena názorov medzi politikmi pokračovala aj v cudzine. Neskorší predstavitelia exilovej vlády v Londýne (uznaná od júla 1940), medzi ktorými bolo aj niekoľko Slovákov, s nechuťou počúvali návrhy na obnovenie republiky na princípe troch (Slováci, Česi, Rusíni) rovnocenných národov, pričom Slovensko by si svoje veci riadilo

⁶ Súd Slovenského štátu odsúdil v neprítomnosti M. Hodžu na 18 rokov väzenia a zabavil mu všetok majetok.

⁷ Československý národný výbor sídlil tiež v Paríži a bol uznaný ako najvyšší politický orgán československého odboja. Po obsadení Francúzska nacistami sa predsedníctvo presunulo do Londýna, kde sa výbor pretransformoval do oficiálnej československej exilovej vlády. Slovenská národná rada sa pretvorila na Československú národnú radu.

samo a spoločná by bola „len“ zahraničná politika, vojsko, financie, doprava a obchod. Tieto úvahy sa napokon nerealizovali, keďže londýnska vláda mala lepšie manévrovací priestor, diplomatické možnosti, akú-takú moc a širšiu podporu. Jej negatívny postoj k racionálnemu riešeniu národnej otázky Hodžu znechutil. A to ho už vojna dobehla aj vo Francúzsku v roku 1940. Krajina bola obsadená Nemeckom a Hodža emigroval do USA.

Aktivizoval sa tam v krajanských spolkoch a aktívne propagoval projekt politologickej koncepcie vytvorenia podunajskej federácie. Jadrom tejto koncepcie bola hypotéza o potrebe vytvoriť po 2. svetovej vojne z rekonštruovaných demokratických štátov dobrovoľný zmluvný štátny útvar, tzv. úniu stredoeurópskych štátov orientovaných na západ, predovšetkým na USA. Vrátil sa tým k starším úvahám. Stali sa námetom jeho poslednej knihy Federácia v strednej Európe (1942). Do začiatku roku 1944 ešte vo svojich analýzach dôrazne varoval, aby politika USA necúvala pred agresívnymi požiadavkami Sovietskeho zväzu, najmä pred jeho snahou podriaďiť si strednú Európu. Tým nadväzoval na svoje výklady z 20. a 30. rokov o absolútnej nezlučiteľnosti záujmov Sovietskeho zväzu so záujmami európskych národov (nielen politickými, aj hospodárskymi a kultúrnymi). Viac už nestihol. Dlhodobé chatrné zdravie ho definitívne zradilo 27.6.1944 po operácii na Floride.

Možno sa len domnievať, kam by smerovala slovenská povojnová politika, ak by mala vo svojom strede politickú kapacitu typu Milana Hodžu. Možno práve osobnosť jeho kvalít, rozhl'adu a prognostických schopností jej chýbala. Osud to však zariadil inak. Milan Hodža zomrel vo veku 66 rokov v USA. Vystrojili mu pohreb hodný jeho postavenia. Rečnil na ňom samotný exilový minister zahraničných vecí Československej republiky Jan Masaryk, syn jedného zo zakladateľov 1. ČSR a jej prvého prezidenta Tomáša G. Masaryka. Mal na to dobré dôvody, vedel komu vzdáva česť. Totižto ešte počas života získal Hodža ako prejav uznania niekoľko štátnych vyznamenaní viacerých krajín. Prial si, aby jeho ostatky spočinuli v slovenskej zemi, no nástup komunistického režimu a jeho ideovo podmienená bezhraničná nenávisť voči predvojnovnej republike a jej reprezentantom to neumožnili. Naopak, na meno Milan Hodža sa malo zabudnúť. Našťastie sa tak nestalo.

Zaujímavosť: Dnes už je Hodžov hrob tam kde má byť. V roku 2002 jeho pozostatky previezli z českého cintorína v Chicagu na Slovensko a uložili na Národnom cintoríne v Martine.

Otázky a diskusia, práca s textom = čitateľská gramotnosť:

Akým profesiám sa vo svojom živote venoval Milan Hodža? Dá sa usúdiť, že mu bolo blízke slovenské národné cítenie? Ak áno, nájdite o tom v texte dôkazy. Aký bol jeho postoj k Rakúsko-Uhorsku a prečo? Akým spôsobom sa pričínil o vznik 1. ČSR? Vymenujte politické funkcie, do ktorých sa počas rokov 1918-1938 Hodža dostal, a za akú stranu bol poslancom Národného zhromaždenia (parlament)? Dá sa na základe toho usúdiť, že bol v tejto historickej epoche najvýznamnejším slovenským politikom? Na základe predošlých vedomostí zvážte, kto by mu mohol konkurovať a pridajte k tomu aj argumenty. Využite získané informácie o politikoch medzivojnového obdobia a zamyslite sa, v čom spočívali dôvody nezhôd medzi E. Benešom a M. Hodžom? Na koho stranu by ste sa postavili vy a prečo? Bolo podľa vás správne Hodžovo rozhodnutie emigrovať, keď videl kam smeruje historický vývoj?

Mohol za daných okolností (rozklad prvej republiky, vyhlásenie autonómie a neskôr vznik Slovenskej republiky ako nemeckého satelitu) urobiť pre našu krajinu viac doma alebo v zahraničí? Čo by mu hrozilo, ak by ostal doma? (možné vyhodenie do priamo okupovaného protektorátu Čechy a Morava, vydanie napospas nacistom, väzenie, v lepšom prípade znemožnenie akejkoľvek politickej činnosti) Boli Hodžove požiadavky adresované československej exilovej vláde a požiadavky celej SNR opodstatnené? Diskutujte o tom v čom spočíval problém? Zaslúžilo si Slovensko v 1.ČSR spravodlivejšie postavenie? Pomohlo by efektívnejšie vyriešenie tejto otázky urovnať národné problémy a ťahať za jeden povraz? V kontraste s tým sa zamyslite, prečo Hodža pred vojnou tak často obhajoval centralizmus? Čoho sa bál?

Otvorená diskusia na tému Hodžova teória (politologicko-filozofická) spolupráce stredoeurópskych štátov - vhodná iba pre starších žiakov:

Dokážete vysvetliť podstatu tejto teórie? V akom zmysle ju možno považovať za nadčasovú (indikácie k tomu sú uvedené v časti o výrokoč)? V akých oblastiach musia krajiny podľa Hodžu najviac spolupracovať, aby boli stabilné a schopné sa chrániť? Aký spoločenský systém je základom rozvoja – totalita alebo demokracia? Splňa štátne zriadenie federácia tieto predpoklady (využitie vedomostí z občianskej náuky)? Našla si táto teória nejaké uplatnenie v modernom svete? (spolupráca krajín V4, integračný princíp EÚ)

Metodológia

Projektové vyučovanie:

Pri danej téme možno rozdeliť triedu na dve skupiny, pričom každá by pri využití informatických vedomostí a zásad mediálnej gramotnosti vyhľadávala na internete, vo filmoch a TV dokumentoch, v novinách a časopisoch, v dobových historických prameňoch, informácie o M. Hodžovi. Jedna skupina by sa sústredila na pôsobenie vo verejnom živote a politickú kariéru, druhá by sa zamerala na súkromný život. Mohlo by ísť aj o domácu úlohu. Po jej splnení by dala trieda všetky dostupné informácie dokopy a zamyslela sa, aké sú rozdiely medzi súkromným životom politika s jasne sa prejavujúcimi typickými charakterovými vlastnosťami a jeho politickým vystupovaním na verejnosti? Kľúčové je nájsť odpoveď na otázku, či a na koľko ovplyvnili povahové črty Hodžovo rozhodovanie a či ostal verný po celý život svojmu presvedčeniu, alebo prezliekal kabáty a pretvaroval sa? Ide o akúsi štúdiu profilu politika v minulosti a tiež porovnanie s tým, čoho sme svedkami v súčasnej politike. Nadväzovať by na to mohla krátka úvaha žiakov (slovná alebo písomná) o tom, ako a v čom sa politika od čias Hodžu zmenila. Čo majú spoločné a čo rozdielne dnešní politici v porovnaní s ním?

If history (vhodné pre žiakov na gymnáziách aj ako súčasť dejepisného seminára):

Po prebratí tematických celkov o medzivojnovom období a komunistickej totalite požiadajte žiakov, aby sa zamysleli, čo by sa stalo, ak by Hodža žil dlhšie, vrátil sa z cudziny po vojne domov a podieľal sa naďalej na politickom živote?

Bola by pravdepodobná jeho spolupráca s Benešom? (možno iba dočasne) Postavil by sa do pozície zásadného iniciátora národne vyrovnaného usporiadania obnoveného štátu? (pravdepodobne áno) Vedel by včas predpokladať úmysly komunistov a blokovat' ich iniciatívy vedúce k získaniu mocenského monopolu? (so svojimi skúsenosťami by to vedel uhrat' na vysokej politickej úrovni, i keď by si komunizmus nakoniec asi predsa našiel cestu k moci) Vieme, že bol schopný diplomat. Vedel by české a slovenské strany priviesť k rozumu, aby nedali všetku zodpovednosť na plecia Beneša a nepodávali ministerské rezignácie? (rozhodne by sa o to aspoň pokúsil) Tie ako vieme viedli k reštaurovaniu vlády a nahradeniu odídených ministrov komunistami. A napokon, orientoval by sa Hodža politicky viac na západ alebo na východ? (západ) Na to nie je ťažké odpovedať.

Poznámka:

Pre obdobie po roku 1945 nemožno podceňovať politiku komunistov, vrátane slovenských komunistov, ktorí sa nikdy neusilovali o slovenské záujmy, ale vždy iba o ciele komunistickej diktatúry a o sovietske záujmy, pričom komunistickú budúcnosť Slovenska viac-menej „zaisťovali“ už na jeseň 1947. Predovšetkým komunisti (slovenskí i moskovskí) by proti Hodžovi tvrdo útočili hneď v roku 1945.

Práca s internetom – mediálna gramotnosť:

Urobte v triede malú súťaž a nechajte žiakov za využitia modernej techniky vyhľadať na internete čo najviac vecí, ktoré súvisia s M. Hodžom (pamätníky s jeho menom, ulice v mestách, školy...) Žiak, ktorému sa podarí vyhľadať a vypísať čo najviac súvislostí s menom M. Hodžu bude odmenený výbornou známkou. **Ide o to, aby sa žiaci nenudili, boli hravou formou prinútení k aktivite na ktorú sú zvyknutí z každodenného života (surfovanie po internete) a na základe získaných údajov pochopili, akú významnú úlohu Hodža zastával v slovenských dejinách.**

Poznámka: Pozor, aby si študenti neplietli Milana Hodžu s jeho strýkom Michalom Miloslavom Hodžom!

Iná možnosť: Vyhľadať na internete informácie o Hodžovej verzii federácie a porovnať ich s dnešnou situáciou a možnosťami, ktoré sa nám ako štátu do budúcnosti ponúkajú v politickej sfére. Možno pritom poukázať aj na iné verzie, napr. Pilsudského a dnešné Trojmorie (ako ukážku – viď <http://www.hlavnespravy.sk/polsko-sa-snazi-o-vytvorenie-trojmorja/1058262>).

Exkurzia:

- návšteva rodnej obce Milana Hodžu Sučany (pri Martine), kde sa konajú Dni Milana Hodžu a je tam aj jeho busta s veľavravným nápisom: *Zaslúžil sa o slovenský národ a Slovensko*
- pozretie si výstavy, ktorú k nemu pripravili Ústav politických vied SAV, obec Sučany a Nadácia M.R. Štefánika
- návšteva archívu a vyhľadanie článkov súvisiacich s politickými činmi Hodžu (práca s písomnými historickými prameňmi, overenie si schopnosti pracovať s informáciami, pohľad na prácu historika – zhromažďovanie správ a ich delenie na viac alebo menej významné; vhodnejšie pre starších žiakov na gymnáziách)

Ústna história/beseda + dejiny každodennosti:

Pozvanie pamätníka/pamätníčky 30. rokov do školy na besedu so žiakmi (ak sa niekto taký ešte nájde). Host by hovoril o každodennom živote v Československu v rokoch 1935-1938, teda v čase, keď bol Hodža predsedom vlády. Ideálne by bolo, ak by išlo o človeka s politickými vedomosťami, ktorý si buď na Hodžu osobne pamätá, alebo o ňom aspoň počúval od rodičov. Mal by vedieť žiakom povedať, ako bola vnímaná jeho vláda vtedy a priblížil by tiež pozitívne i negatívne stránky každodenného života v 1.ČSR pred jej rozdelením. Zachytenie ducha vtedajších nálad v spoločnosti je pre žiakov zaujímavé a z hľadiska vnímania historického kontextu neoceniteľné. Zaiste, v prípade oral history sa nedá vyhnúť subjektivite, hlavne ak by išlo o výpoveď človeka, ktorý Hodžu vnímal len cez rozprávanie rodiny, ale aj tak je to stále hodnotné pre žiakov. Úplne ideálna by bola beseda s členom Hodžovej rodiny.

Práca s filmom a TV dokumentmi:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=7zzg4poCTus> – 2 minúty, zábery na Hodžu pri návšteve školy, ktorú po ňom pomenovali + krásny komentár s morálnym odkazom
2. <https://www.youtube.com/watch?v=IWRirtV9ak8> – zábery z roku 1938, Sučany, rodný dom Hodžu, čas 1:40 – 2:10; Život na Slovensku v období 1. ČSR (1919-1938)
3. <https://www.youtube.com/watch?v=Zo33VxTC-Sw> – čas 5:00 až 6:40, Magická osmička - Muži roku 1938 - slovenský dokument, zábery a komentáre k vedúcim osobnostiam československej politiky vrátane Hodžu
4. <https://www.youtube.com/watch?v=NGyyoSfShlo> – čas 7:00 až 7:40 - predstavenie politických strán na Slovensku počas 1.ČSR vrátane agrárnej strany vedenej Hodžom; 11:45 – 14:00 – rozdielne názory agrárnikov a ľudákov na smerovanie Slovenska (rozpor autonomizmu a centralizmu)
5. TV dokument RTVS Idea štátnosti – M. Hodža (TV cyklus, 1996) – Životné a politické peripetie Dr. M. Hodžu, prvého slovenského predsedu vlády predmníchovskej ČSR; dokument je prezentovaný ÚPV SAV na seminároch venovaných tejto významnej osobnosti našich politických dejín v rámci projektu Osobnosti slovenskej politiky

Práca s audiozáznamom z rádia:

V Českej republike majú viacero úžasných webových stránok zameraných na dejepis, ale dávam do pozornosti pri tomto metodickom spracovaní stránku:

<http://www.pribehrozhlasu.cz/tenkrat-v-rozhlase>

- Konkrétne si treba na časovej osi vyhľadať rok 1935 a príspevok s názvom *Předválečné volby* (nahrávka z 3.4.1935). Ide o unikátny zvukový záznam časti predvolebnej kampane Republikánskej strany poľnohospodárskej a maloroľníckeho ľudu, ktorej podpredsedom bol M. Hodža. Obsahom záznamu je rodinný dialóg o ťažkom postavení roľníckeho ľudu, ktoré je však už minulosťou, lebo agrármici (alternatívny názov pre stranu) majú víziu, ako im dopriať v Československu slušný život a zároveň zachovať slobodu a demokraciu. Celý záznam trvá cca 4 a pol minúty, takže je to vhodné zaradiť do vyučovacej hodiny.
- Ako informačné doplnenie pre žiakov treba povedať, že strana získala v parlamente najviac kresiel a vyniesla Hodžu do funkcie predsedu vlády (premiéra).

Na tej istej stránke je k roku 1936 záznam s názvom *Zprávy dne* (18.12.1936), kde hlásateľka rekapituluje prvý rok prezidentovania E. Beneša a viackrát sa spomína i Hodžovo meno (je to pochopiteľné vzhľadom na jeho vtedajšie mocenské postavenie). Spomína sa v súvislosti so spoluprácou na budovaní štátu a zabezpečením jeho ďalšieho pokojného rozvoja. Táto nahrávka je dlhšia, trvá takmer 10 minút, avšak vypovedá veľa o vtedajších problémoch a každodenných udalostiach. Ak by nebol čas, tak stačí žiakom prehrať aspoň prvé 3 minúty. Odvtedy ide zväčša o velebenie Beneša.

- Existujú aj audio nahrávky s vnukom M. Hodžu Johnom Palkom, profesorom neurobiológie žijúcim v USA. Rozhovor s ním (bez zvukového záznamu) je dostupný na webovej stránke: <https://kultura.sme.sk/c/5714247/profesor-john-palka-vs-elico-v-mojom-zivote-bola-nahoda.html>

Doplňková literatúra k Dr. M. Hodžovi:

Karol Kollár – Milan Hodža: moderný teoretik a pragmatický politik, INFOPRESS, Bratislava, 1994

Samuel Cambel – Štátnik a národohospodár M. Hodža (1878-1944), VEDA, 2001

Milan Hodža a Jozef Škultéty – Polemika o československom rozkole, Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, 2009

Miroslav Pekník, Vladimír Goněc a kol. - Milan Hodža ako aktér medzinárodných vzťahov, VEDA, 2016

Miroslav Pekník – Milan Hodža a integrácia strednej Európy, VEDA, Bratislava, 2006

Miroslav Pekník - Milan Hodža – politik a žurnalista, VEDA, Bratislava, 2008

Miroslav Pekník – Milan Hodža a agrárne hnutie, VEDA, Bratislava, 2008

Miroslav Pekník a kolektív – Milan Hodža – štátnik a politik, VEDA, Bratislava, 2002

Pavol Lukáč – Milan Hodža v zápase o budúcnosť strednej Európy v rokoch 1939-1944, VEDA, Bratislava, 2005

Milan Hodža (editor: Pavol Lukáč) – Federácia v strednej Európe, Kaligram, 1997

Praktické úlohy

Úloha č. 1: Výroky – slová politikov menia dejiny

Opýtajte sa žiakov, ku ktorým udalostiam v živote M. Hodžu sa nasledujúce výroky viažu a aký majú historický kontext a historický odkaz:

- a) *“Vývoj politickej tvárnosti novoveku smeruje k veľkej ríši, k svetovej mocnosti. Malé ríše nemajú budúcnosť. Nielen preto, že ich mocnejší susedia rozdrví, ale už aj preto, že nemôžu vyhovieť národohospodárskym požiadavkám, ktoré na ne kladie moderné štátne zriadenie... Rozvinutie ríše ako svetovej mocnosti je podmienené vnútornou konsolidáciou.”* – z listu napísaného v roku 1911 spolu s rumunským politikom Júliusom Maniu a adresovaného Františkovi Ferdinandovi. Hodža v ňom vyjadruje svoj názor o nevyhnutnosti spájania či aspoň nadviazania úzkej spolupráce stredoeurópskych krajín na pôde politicko-ekonomického celku, ktorý by dokázal čeliť konkurencii iných, mocnejších a najmä hospodársky vyspelejších krajín v súbojoch o miesto v celosvetovom hospodárstve. Ide teda ešte o jeho politické pôsobenie v čase existencie Rakúsko - Uhorska.
- b) *„Súčinnosť Slovákov, Srbov a Rumunov v Uhorsku... reprezentovala jediný skutočne demokratický prejav...”* – Hodža o pomeroch v Uhorsku, vzdialeným od demokracie a uznania mnohonárodného princípu monarchie, pričom práve schopnosť neuznaných národov spojiť svoje sily sa ukázala byť výhodnou a silnou zbraňou voči nespravodlivému prístupu. Myšlienka z čias pôsobenia v uhorskom parlamente.
- c) *„Od Prešporka poza Košice vejú slovenské zástavy. Naše vojská nám slovenskú vlasť oslobodili, ale vlasť túto musíme si teraz vydobýť. Našou bude slovenská otčina až potom, keď všetko, čo v nej je, bude v rukách slovenského ľudu. Mnoho práce je pred nami, ale ruky máme slobodné a pracovať vieme.”* - tento citát sa viaže k počiatkom existencie Československej republiky, keď bolo treba vyhnáť k novému štátu nepriateľsky naladené vojsko Maďarskej republiky rád (1919). Tu sa dá pozastaviť a zamyslieť sa spoločne so žiakmi, či sa táto rétorika nepodobá až príliš na vyhlásenia Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany? Treba žiakom vysvetliť, že v Hodžovom prípade ide o iný historický kontext, ktorý nemal za cieľ podkopať československú štátnosť, pričom HSLS išlo neskôr hlavne

o to. Hodža chcel zachovať celistvosť 1.ČSR a brániť ju pred útokmi nepriateľov. Preto sa časom prikláňal, hlavne kvôli nemeckej hrozbe, k centralistickým myšlienkam, čoho dôkazom je ďalší výrok.

- d) „Sme proti územnej autonómii preto, že by ona znamenala pre nás poníženie na takú zlomkovitú, čiastočnú suverenitu, ktorá sa s naším cieľom byť spolumajiteľmi celoštátnej suverenity zrovnáť nedá. Územná autonómia znamená obmedziť sa na určité odbory správy... na správu školstva a súdnictva, na administratívu... Obmedziť sa na politickú autonómiu, znamená pre nás vylúčiť Slovensko z tých celoštátnych záležitostí, ktoré sú pre nás všetkých a pre celý štát najdôležitejšie, totiž vylúčenie z celoštátnej finančnej politiky, z celoštátnej politiky zahraničnej a celoštátnej politiky vojenskej.“ – **prejav Hodžu v Národnom zhromaždení, tridsiate roky 20. storočia.**

Dá sa vydedukovať, že Hodža videl v úplnej autonómii Slovenska skôr prekážku ďalšieho rozvoja ako výhodu? Súhlasíte s týmto jeho postojom? Ak nie, tak argumentujte prečo? Aké dôvody uviedol na obhajobu centralistického smerovania ČSR? – otázky do diskusie

- e) „Hneď na začiatku bolo naším úmyslom dať menšinám viac, než sme povinní na základe mierových zmlúv. Preto sme vyriešili menšinový problém podľa zásad spravodlivosti a skutočnej rovnosti. Starý režim to nebol schopný vyriešiť. Podarilo sa to až našej demokracii. Vieme veľmi dobre, že sme správne vyriešili menšinovú otázku a že trpezlivo, rozumnou a lojálnou spoluprácou národností s nami prispejeme k mravnej, hospodárskej i politickej konsolidácii v štáte i strede Európy.“ - **prejav Hodžu v národnom zhromaždení, 20-te roky 20. storočia.** Pre žiakov na zopakovanie by bolo vhodné sa opýtať, čo Hodža myslel tými starými časmi, starým režimom? Aké boli rozdiely v správaní sa Maďarov k Slovákom počas existencie Rakúsko-Uhorska a vo vzťahoch Slovákov k Maďarom ako k národnostnej menšine v Československej republike? Ako prepojenie s občianskou náukou na to môže nadviazať otázka: Aké sú štátom (ústavou) garantované práva pre občanov hlásiacich sa k niektorej z národnostných menšín? Sú porovnateľné s tými, ktoré boli uzákonené v 1. ČSR? (pomôže učebnica pre 3. ročník gymnázií)
- f) „Jestli chcete niekoho odstrániť, u mňa nepochodíte, mňa neodstrašíte, mňa neuštvetete,“ – **reakcia M. Hodžu na obvinenia Eduarda Beneša snažiace sa ho zdiskreditovať.**
- g) „Európska bezpečnosť nemôže stavať iba na západnej demokracii. Jej stavba si vyžaduje ďalšiu spoľahlivú oporu. Je ňou stredná Európa. To isté je i v záujme európskej demokracie. Okrem Západu musí mať silnú podporu aj v strednej Európe. A preto spriaznenosť ak nie totožnosť demokratických ideálov a inštitúcií západnej a stredoeurópskej demokracie poskytuje uspokojujúce vyhliadky.“ - **z knihy Federácia v strednej Európe, USA, 1942. Ide o skompletizovanie teórie o potrebe jednotnej**

demokratickej a silnej strednej Európy. Je veľká škoda, že táto myšlienka nebola uskutočnená po vojne. Dalo sa tým predísť ďalšej totalite.

Porovnanie demokratického a extrémistického zmýšľania – porovnajte výroky M. Hodžu s výroky členov HSĽS a zamyslite sa, ktoré postoje propagujú humanitu, spoluprácu, integráciu, demokraciu, federáciu, a ktoré naopak násilie, nenávisť, nacionalizmus, totalitu a nezávislosť? Možno z toho vytvoriť tabuľku s dvoma stĺpcami, do ktorej by žiaci doplňovali (rozdeľovali) výroky podľa vlastného uváženia, resp. zaznačovali mená ich autorov. Na konci by to malo výchovný efekt, poukazujúci na dobré a zlé nápady, čo potvrdila samotná história.

- a) *„Nikto asi nebude prekvapený, keď vyhlásim, že budúci náš život nebude sa zakladať na politických stranách, ale na pracovných, tvorivých stavoch. Politické strany svoju úlohu už dohrali, daromné sú pokusy zachrániť ich rozličným preskupovaním.“* – J. Tiso, pred vyhlásením autonómie Slovenska, október 1938
- b) *„Vraj či je to kresťanské, čo sa deje so Židmi? Je to ľudské? (...) Ja sa pýtam, je to kresťanské, keď sa národ chce zbaviť večného nepriateľa? O tom, že Slovákov židovský živel ohrozoval život, o tom nie je treba nikoho presvedčovať. Vyzeralo by to ešte omnoho horšie, ak by sme sa od nich včas neočistili. A urobili sme to podľa rozkazu Božieho: Slováku, zhod', zbav sa svojho škodcu!“* – Tisov verejný prejav, 1942
- c) *„Som hrdý na to, že po boku najmocnejšej armády sveta pomáhate vytvárať novú Európu. Oči celej planéty sa upierajú na vás: ste súčasťou širokej medzinárodnej koalície, ktorá bráni hodnoty západnej civilizácie pred východným terorom.“* – V. Tuka 6. júla 1941 slovenským vojakom; obhajoba vyhlásenia vojny Sovietskemu zväzu v kolaborácii s nacistami
- d) *„... nie je ten za samostatnosť, za túto podmienku existencie národa a splnenia všetkých túžob slovenských, kto nie je činným a oddaným prívržencom nemecko-slovenského priateľstva.“* – Alexander Mach, z článku v časopise Gardista, 1941
- e) *„Naším cieľom vôbec nie je slúžiť Hitlerovi, ale pomocou Hitlera poraziť Beneša.“* – Mach v rozhovore s Novomeským v lete 1938, ktorý mu vyčítal spojenectvo s Hitlerom; Mach a Tuka boli za odtrhnutie od Čechov akýmkoľvek prostriedkami.
- f) *„Každý gardista označí vo svojom okolí dvoch až troch ľudí, všetko nepriateľov štátu, aby sme ich mohli odstrániť.“* – A. Mach v januári 1940 ako veliteľ Hlinkovej gardy
- g) *„Toto sú židovské obchody, tu bývajú Židia, toto bude vaše.“* – vyhlásil Ferdinand Ďurčanský slovenským občanom ako minister na zhromaždení v Topoľčanoch v roku 1940 + na stretnutí s Göringom rázne tvrdil: *„Židovský problém sa vyrieši podobne ako v Nemecku.“*

Úloha č. 2: Fotografie a ich príbehy

1. Aký pocit vo vás vyvoláva táto stará fotografia? Čo na nej vidíte a aké slovo vám napadne ako prvé pri pohľade na ňu?
2. Čo vyžaruje z osobnosti M. Hodžu?
3. Možno usúdiť podľa fotografie, že pochádzal z dobrých pomerov a bol inteligentný?
4. Vyzerá na fotografii Hodža ako tridsiatnik? Ak nie, tak skúste pouvažovať, čím je to spôsobené?
5. Akú funkciu mohla plniť táto fotografia?

Obrázok 1: Tridsaťročný M. Hodža, fotografia z knihy R.W.Setona-Watsona z roku 1908; R.W.Seton-Watson bol britský historik a publicista, obhajujúci národnostné práva slovanských národov, špeciálne Slovákov (zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Milan_Hod%C5%BEa)

Obrázok 2: predseda vlády Milan Hodža a prezident Eduard Beneš, 31.12.1937 (zdroj: https://jihlava.idnes.cz/foto.aspx?r=jihlava-zpravy&foto1=MV5306a0_Hodza.jpg)

1. Opíšte ľudí a ich činnosť zobrazenú na fotografii. Čo majú oblečené a ako sa tvária? Aký dojem na vás robia?
2. Ide podľa vás o momentku alebo o precízne pripravený záber?
3. Ktoré dve osobnosti československých dejín sú na fotografii?
4. Čo viete o ich vzájomnom vzťahu?
5. Opíšte pozadie fotografie. V akých priestoroch mohla byť fotografia zhotovená?
6. Na základe toho čo ste sa naučili a faktu že aktéri sedia vedľa seba posúďte, do ktorých rokov by sa mohla fotografia datovať?
7. Aký účel mohla plniť táto fotografia? Komu bola určená?

Obrázok 3: Milan Hodža a Andrej Hlinka na spoločnej fotografii z obdobia 1.ČSR, zdroj: <http://historyweb.dennikn.sk/clanky/detail/slovensko-krajina-prebudena#.WdTUF7VnqUI>

1. Čo si všimnete na fotografii ako prvé?
2. V akom ročnom období bola vytvorená táto fotografia? Čo to visí nad hlavami aktérov záberu?
3. Rozlíšte osobnosti na fotografii. Kto sa pozerá smerom do objektívu a kto na ľudí stojacich popri ceste?
4. Čo vieme o ich vzájomnom vzťahu? Čo ich zblížovalo a čo naopak rozdeľovalo? Aké indicie nám poskytuje fakt, že sedia v koči vedľa seba?
5. Všimnite si pozadie fotografie. Aké gesto robia muži stojaci vpravo dolu? Čo nám to signalizuje o udalosti, ktorá bola zvečnená?
6. Prečo významní politici sedia v koči a nie v aute? Hovorí nám to niečo o datovaní fotografie? Alebo to bol úmysel, aby mali priamy kontakt s vonkajším prostredím?
7. Z odpovedí na otázky a získaných indícií skúste vydedukovať, kedy mohla fotografia vzniknúť a pri akej príležitosti?

Poznámka: Túto fotografiu by na ukážku mohol analyzovať a interpretovať pre žiakov samotný učiteľ, aby ich naučil vnímať súvislosti a robiť závery na základe kontextového vnímania.

Úloha č. 3: Vyznáte sa v čase?

Dajte do správneho poradia nasledujúce fakty o osobnosti a životnom príbehu Dr. Milana Hodžu:

1. Rezignoval na funkciu predsedu vlády a odišiel do exilu vo Francúzsku. (11)
2. Nadviazal kontakty s českými politikmi v snahe podporiť myšlienku spoločného štátu Čechov a Slovákov. (7)
3. Navštevoval významné školy v Maďarsku a Rumunsku. (2)
4. Bol členom poradného tímu následníka trónu Františka Ferdinanda d'Este. (6)
5. Napísal knihu Federácia v strednej Európe. (13)
6. Stal sa prvým slovenským predsedom vlády ČSR. (10)
7. Uchádzal sa o miesto v parlamente za agrárnu stranu. (8)
8. Vyštudoval právo. (3)
9. Zastupoval Slovákov v Uhorskom parlamente (5).
10. Bojoval ako predseda SNR za zlepšenie postavenia Slovenska po obnovení ČSR po vojne. (12)
11. Zastával viaceré ministerské pozície v československej vláde. (9)
12. Bol plodným novinárom a vydával vlastný Slovenský týždenník. (4)
13. Hrával sa s kamarátmi v Sučanoch pri Martine. (1)
14. Pochovali ho na českom cintoríne v Chicagu v USA. (14)

Prirad'te nižšie uvedené roky ku konkrétnym udalostiam zo života Dr. Milana Hodžu:

1944, 1942, 1917-1918, 1919-1935, 1878-1888, 1935-1938, 1939-1940, 1905-1910

Odpovede: 1944 – smrť a pohreb v USA; 1942 – vydanie diela o federácii v strednej Európe, 1917–1918 – spolupráca s českými politikmi, boj za vznik ČSR; 1919–1935 – zastávanie ministerských pozícií vo vláde; 1878–1888 – detstvo v Sučanoch; 1935–1938 – pôsobil ako predseda vlády ČSR; 1939–1940 – exil vo Francúzsku, pôsobenie v pozícii predsedu SNR, spory s Benešom; 1905–1910 – poslanec za Slovákov v uhorskom parlamente

Úloha č. 4: Doplnovačka

A. Aké 3 hlavné povahové vlastnosti by ste na základe vlastného uváženia priradili k Milanovi Hodžovi?

.....

B. Ak by ste mali zhodnotiť jednou vetou prínos Hodžu pre slovenskú politiku, ako by táto veta znela?

.....

C. Skúste si spomenúť na mená aspoň troch významných osobností našich dejín, s ktorými prišiel počas života M. Hodža do kontaktu.

.....

Otestujme si pamäť:

Hodža bol neobyčajne tvorivý a inteligentný človek, ovládajúci množstvo svetových jazykov. Medzi profesie ktorým sa aktívne venoval patrí a Za svoj život navštívil viaceré svetové metropoly, ako napr. alebo Robil všetko preto, aby zvýšil uvedomenosť národa. Diskutoval o pomeroch v Rakúsko-Uhorsku s nástupcom trónu, ktorý sa však kráľom nikdy nestal, keďže zomrel spolu s manželkou v Bosne rukou atentátnika. Hodža vždy presadzoval ako najlepší štýl vládnutia Jeho celoživotnou ideou bolo vytvorenie podmienok pre spoluprácu štátov Európy (doplňte časť Európy) na základe federatívneho usporiadania. Podieľal sa na vytvorení nového štátu na mape Európy po prvej svetovej vojne. Tento štát sa volal Počas povojnovej politickej kariéry bol verný jedinej strane, ktorá niesla názov (stačí kratší neoficiálny názov). Ako človek lavírujúci medzi českými a slovenskými záujmami sa dostával do výmeny názorov s budúcim prezidentom a predsedom Slovenskej ľudovej strany Ten sa snažil presadiť myšlienku politickej autonómie Slovenska s vlastným snemom, čím sa staval proti, ktorý si vynucovala vláda v Prahe. Hodža bol napriek tomu stabilným členom parlamentu a nakoniec zastával aj jednu z najvyšších štátnych funkcií Bolo to v rokoch až V exile vo Francúzsku bol predsedom Zomrel však v inej krajine v roku 1944. Ktorej?